

MODALITĂȚI LEXICO-GRAMATICALE DE INTENSIFICARE A ENUNȚULUI ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Tamara MATEI

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt abordate diverse modalități lexicale și gramaticale de exprimare a intensității în limba engleză. De asemenea, se face comparație între categoriile logice, categoriile conceptuale și categoriile gramaticale în baza teoriilor unor lingviști ruși, români și englezi.

Cuvinte-cheie: *categorie, concept, categorie gramaticală, categorie logică, intensitate, nivel al limbii.*

LEXICAL AND GRAMMATICAL WAYS OF INTENSIFYING THE UTTERANCE IN THE ENGLISH LANGUAGE

The article focuses on various lexical and grammatical ways of expressing intensity in the English language. It also draws a comparison between logical categories, conceptual categories and grammatical categories based on the theories of some Russian, Romanian and English linguists.

Key words: *category, concept, grammatical category, logical category, intensity, linguistic level.*

Capacitatea generalizatoare a gândirii permite a sintetiza cunoștințele în procesul activității mintale, înglobând conținutul concret al gândirii într-un tot unitar. Termenul generic „categorie” este raportat la zece clase existențiale. În opinia cercetătorului V.N. Borez, categoria, formă rațională superioară, fixează cunoștințele și conținutul de bază al oricărei științe [8, p.4].

Savantul A.G. Spirkin este de părere că informația despre lumea înconjurătoare și esența speciei umane este exteriorizată prin intermediul categoriilor logice, ce constituie mijloace de cunoaștere și analiză a obiectului lingvistic în raportul lui cu realitatea [10, p.329].

Categoria, noțiune fundamentală și generalizatoare, exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității, iar în lingvistică noțiunea semnalată servește drept unitate de analiză. Conceptul este o idee generală ce reflectă realitatea; prin mijlocirea acestuia obținem o idee abstractă privind lumea înconjurătoare. În cercetarea noastră, conceptul formează obiectul de studiu, iar categoria servește drept procedeu de investigare a acestui concept.

Deși categoriile gramaticale nu sunt identice cu cele logice, totuși nu le contrazic pe acestea din urmă. Formele gândirii logice sunt universale, fapt ce implică existența unor universalii lingvistice. Însă, limba nu redă exclusiv gândirea logică, ci și alte aspecte ale conștiinței, creându-și propriile categorii, mai numeroase și mai ample decât categoriile logice. Limba desemnează, pe lângă categoriile și relațiile din lumea obiectivă, și raporturile între vorbitor și realitate (spațiu, timp, mod). Între categoriile logice și cele gramaticale nu există o corespondență univocă, întrucât aceleași categorii ale gândirii pot fi exprimate prin mijloace lingvistice variate. Odată corelate cu materialul lingvistic, categoriile logice devin categorii lingvistice și se supun atât legilor generale de evoluție a limbii, cât și celor particulare, căpătând, în consecință, trăsături care le diferențiază de categoriile logice corespunzătoare și caracteristici deosebite în diverse limbi.

Categoriile reflectă atât realitatea obiectivă a lumii înconjurătoare, cât și viziunea omului asupra acesteia, ceea ce condiționează caracterul obiectiv al unora din ele și caracterul subiectiv al altora. În opinia cercetătorului P.Charadeau [1, p.32], viziunea obiectivă corespunde fie unei percepții fizice a obiectelor, diferite ca formă (rotund, plat) sau după poziția lor în spațiu (orizontal, vertical), fie unei cunoașteri antropologice a ființelor universului (a sexului, vârstei, identității sociale). Viziunea obiectivă asupra realității permite a caracteriza proprietățile obiectelor, ființelor, a le descrie. O asemenea viziune își găsește expresie lingvistică prin intermediul adjectivelor calitative și relative.

Viziunea subiectivă corespunde unei judecăți a subiectului vorbitor vizând obiectul perceput, exprimată printr-o apreciere pozitivă sau negativă. Caracterul aprecierii e determinat de valorile ce le comportă obiectul, acestea fiind absolute sau relative, superioare sau inferioare. Aprecierea constituie un act mental, intelectual, un rezultat al atitudinii critice față de un obiect, realizându-se în domeniul intelectual (*logic, contradictoriu*),

afectiv (*senzațional, trist, agreabil, enervat, obsedat*), estetic (*frumos, urât*), etic (*bun, rău*), pragmatic (*util, inutil, practic, comod*) [8, p.58]. Spre a-și exterioriza viziunea subiectivă, vorbitorul apelează la categoriile lingvistice ale comparației și intensității.

P.Charadeau mai distinge și viziunea obiectiv-relativă a lumii, ce presupune o evaluare fundamentată pe un sistem gradat constituit în baza normelor de vorbire ale subiectului vorbitor ori ale unui grup social. Sistemul menționat cuprinde calificarea care ține de distanță (*departe/aproape*), dimensiune (*mare/mic*), greutate (*greu/ușor*), mișcare (*repede/încet*). Realizarea lingvistică a acestei viziuni necesită utilizarea adjectivelor calitative, a celor relative, dar și a gradelor de comparație, menite să reflecte obiectiv caracteristicile obiectelor lumii înconjurătoare.

Potrivit opiniei cunoscutului lingvist ieșean C.Dimitriu, „categoriile gramaticale reprezintă niște datum-uri constând în expresia lingvistică a unor categorii logice, în sensul raporturilor stabilite de mintea omului între noțiuni, care corespund raporturilor existente în realitate între entități și caracteristicile acestora sau numai între caracteristicile entităților” [2, p.12]. Această definiție a categoriei gramaticale dezvăluie conținutul categorial, care constă în „raportul stabilit de mintea omului între noțiuni” și forma categorială, adică „marca raportului respectiv” [2, p.12]. Categoria gramaticală, expresie a simbiozei conținutului categorial și a formei categoriale, necesită existența a cel puțin unei opoziții interne, adică aceleași particularități semantico-gramaticale comune unor cuvinte diferite sunt realizate prin cel puțin un sistem binar de opoziții. Prin urmare, nu orice deosebire dintre formele unui cuvânt constituie o categorie gramaticală, ci doar acelea „care intră în raport de reciprocitate cu elementele din planul opus” [3, p.41].

Categoria gramaticală a comparației sau intensității este proprie cuvintelor care exprimă fie proprietăți calitative sau cantitative, fie însușiri ale acțiunilor. Conținutul acestei categorii îl formează intensitatea sau gradul manifestat al proprietății unui singur obiect ori a unei singure acțiuni sau stări în diverse împrejurări sau ale unor obiecte, acțiuni sau stări diferite indiferent de împrejurări. O caracteristică poate apărea cu o intensitate obișnuită în comparație cu celelalte posibile, cu o intensitate egală sau mai mică decât cea obișnuită și cu o intensitate superioară celei obișnuite. Eventualele inovații, frecvente în vorbire, nu afectează sistemul limbii. Inovațiile ocazionale nu se păstrează, le uită chiar vorbitorul, dacă interlocutorul (deci, societatea) nu le acceptă, căci orice schimbare în limbă se datorează celui aflat în fața emițătorului: interlocutorul. Grație interlocutorului, sunt posibile unele nuanțe de sens, pe care acesta le „descoperă”. Numai interlocutorul poate să *compare* informația ce o deține cu cele comunicate de emițător și, astfel, să sesizeze nuanțele de sens existente pe care apoi, ca vorbitor, le va respecta. Vorbirea dispune de multiple și variate posibilități de redare a intensității prin care se poate manifesta calitatea sau însușirea obiectului. În această privință, trăsătura calificativă exprimată de adjectiv urmează a fi exteriorizată prin diferite mijloace, care, la rândul lor, sunt repartizate la cele trei grade de comparație, justificate atât din punct de vedere gramatical, cât și stilistic, deoarece servesc și ca procedee de intensificare emoțional-expresivă.

Intensitatea unei calități comportă diferite grade, având caracter evaluativ sau fiind exprimată prin intermediul unei comparații. În primul caz putem semnală intensitatea absolută, iar în cel de-al doilea caz – intensitatea relativă. Nu există o părere unanimă privind clasele lexicale ce redau intensitatea absolută sau relativă. În principiu, se consideră că numai adjectivelor și adverbilor le sunt proprii categoriile comparației și intensității. În realitate, însă, această categorie gramaticală apare și la alte părți de vorbire, caracterizate prin valoare lexicală calificativă. Au fost atestate cazuri de grade de comparație la substantiv (*She is more woman than any of them*), pronume (*He wants to be the very first*) etc. Sunt posibilități nelimitate de a transpune lingvistic categoria intensității, ceea ce justifică studiul conceptului general și universal al comparației și intensității, noțiune ce reflectă toate mijloacele lingvistice apte a reda categoria gramaticală în cauză. În viziunea cercetătorului A.V. Bondarko, o categorie conceptuală își găsește expresie în diverse modalități lexicale, morfologice și sintactice sau în cele mai variate îmbinări ale acestor modalități [7, p.21-22].

Relația dintre concepte și categorii poate fi stabilită fără a depăși limitele gramaticale. Cele reflectate prin intermediul acestora pot fi elucidate nu doar în domeniul lingvisticii, ci și al logicii. Unele categorii lingvistice sunt legate indisolubil de caracteristicile proprii înseși obiectelor. Astfel, categoria gramaticală a comparației și intensității corespunde gradului diferit al unei însușiri ce denotă fie un obiect în circumstanțe diferite, fie diverse obiecte.

Modul de reflectare a lumii înconjurătoare în conștiința umană este complex, fapt ce nu permite a găsi cel mai simplu și exact procedeu lingvistic menit să marcheze marea diversitate a manifestărilor lui. Iată de ce nu se atestă o corespondență perfectă între categoriile logice și cele gramaticale [9, p.57].

Pentru a ilustra cele expuse mai sus, vom analiza următoarele exemple:

1. *He is a very good father.*
2. *What a good father he is!*

Din punct de vedere gramatical, mostrele semnalate sunt diferite: în prima propoziție atestăm superlativul absolut, pe când cea de-a doua este o propoziție exclamativă, ambele construcții, însă, redând aceeași informație despre persoana în cauză. Exemple similare sugerează ideea că pe lângă categoriile gramaticale concrete, condiționate de structura limbii și formele unităților lexicale care o constituie, mai există și unele categorii care nu depind de faptele lingvistice. Aceste categorii sunt universale, detectabile în toate limbile, ce nu sunt reflectate, obligatoriu, prin intermediul unor modele stabilite. Delimităm, astfel, unele categorii conceptuale, lingviștii urmând să dezvăluie relațiile dintre ele și categoriile gramaticale. Întrucât fenomenele caracteristice unor categorii gramaticale diferite pot aparține aceleiași categorii conceptuale, descrierea celei din urmă solicită analiza formei, funcției și a conceptului exprimat de fenomenul lingvistic. După justa afirmație a lingvistului danez O.Jespersen, categoriile gramaticale sunt doar „simptomele” sau „umbrele” categoriilor conceptuale [9, p.60].

Analiza funcțională a unei categorii morfologice e realizabilă grație numeroaselor contexte în care se poate manifesta categoria dată. Sarcina cercetătorului rezidă în a reduce numărul nelimitat al anturajelor particulare și concrete la un număr finit de unități generale și abstracte, în a specifica variate contexte, relevante pentru funcționarea categoriilor morfologice, determinând influența acestor ambianțe asupra exteriorizării conținutului categoriei respective [7, p.19]. Tipul contextului înglobează o totalitate de elemente care se repetă regulat în ambianțe concrete. Analiza contextuală presupune comentariul unor manifestări individuale ale fenomenelor de limbă, care exprimă un concept general întâlnit și în alte anturaje, dar invariabil din punctul de vedere al conținutului. Studiarea diverselor situații și contexte tipice care dezvăluie funcționarea categoriei gramaticale poate devia de la limitele acesteia.

Problema intensității și a raportului său față de alte domenii a fost studiată în mare măsură de lingviști. Ampretele intensității pot fi găsite în toate domeniile; un exemplu adecvat poate servi modul în care alegem cuvintele pentru a ne exprima gândurile. Chiar și sinonimele cele mai apropiate se disting prin nuanțe semantice, deosebindu-se fie prin gradul lor de intensitate, fie prin gradul lor de expresivitate sau prin registrul de limbă la care aparțin.

În viziunea lingvistului și traducătorului E.R. Wendland, intensitatea implică reduplicarea unui element lexical special, fie a unei rădăcini, cuvânt sau a unei expresii, pentru a-i amplifica domeniul semantic de aplicare special sau forța acestuia, de exemplu: dimensiunea (*large, small*), calitatea (*good, bad*), diversitatea (mai multe tipuri diferite) și așa mai departe, de obicei, în cadrul unui singur enunț sau al unei singure propoziții. Astfel, expresia “*the men feared a great fear*” înseamnă că oamenii au fost extrem de îngroziți. În mod similar, “*the sacrificing of sacrifice*” și “*the vowing of vows*” pot accentua natura acțiunii pioase în ceea ce privește calitatea (de exemplu, *thoroughly committed vows, the best available sacrifices*) sau cantitatea (de exemplu, *repeated sacrifices, reiterated vows*) [5, p.164].

Analiza materialului lingvistic arată că esența categoriei conceptuale a intensității poate fi dezvăluită doar printr-o abordare complexă a mijloacelor lexico-gramaticale. Să comparăm următoarele mostre:

1. *What a lady, boy! A QUEEN, for Chrissake (J.Salinger. Catcher in the Rye).*
2. *From the first Miss Morgan was overimpressed with Tularecito. (J.Steinbeck. The Pastures of Heaven)*
3. *Now you're being noble. I love it when you're noble. (I.Shaw. The Young Lions)*
4. *He said things, even the commonest of things, as though they were funny. (J.Steinbeck. The Pastures of Heaven)*
5. *He worked until midnight and went to bed breathlessly happy. (J.Salinger. Catcher in the Rye)*
6. *Every exposed part of him was burned by the sun, his heavy arms to the elbows, his neck down into his collar, his face, and particularly his ears were painfully burned. (J.Steinbeck. The Pastures of Heaven)*
7. *What a charming woman, Mrs. Soames. (J.Galsworthy. The Forsyte Saga)*

În toate exemplele de mai sus atestăm diverse procedee de intensificare a celor comunicate – a acțiunii, a stării, a caracteristicii calificative. Acest fenomen este realizat prin multiple mijloace: intonația specifică propoziției exclamative și evidențierea grafică (în exemplul 1); prin intermediul afixării (în exemplul 2); aspectul continuu în locul celui simplu (în exemplul 3) și gradul superlativ (în exemplul 4); cu ajutorul adverbilor intensificatoare (în exemplul 5); structurile sintactice care includ repetiția (în exemplul 6) și prin

intermediul propozițiilor exclamative lipsite de predicatul verbal, în care numele predicativ este intensificat prin plasarea lui la începutul propoziției (în exemplul 7).

De menționat și întrebuițarea propozițiilor comparative, precum și a celor comparativ-negative, folosirea grupurilor sinonimice de verbe și adjective, a unităților frazeologice comparative.

Astfel, modalitățile de exprimare a intensității la diferite niveluri ale limbii se rezumă la următoarele:

✓ la nivelul *t e x t u l u i* intensitatea se redă prin mijloace sintactice, cum ar fi repetiția, propozițiile exclamative, propozițiile fără predicat verbal, în care numele predicativ este plasat la începutul propoziției;

✓ la nivelul *s i n t a x e m a t i c* mijloacele de intensificare sunt reprezentate de propoziții exclamative după conținut, dar interogative după structură, propoziții subordonate comparative, idiomatice sintactice;

✓ la nivelul *s i n t a g m a t i c* sunt de semnalat structurile comparative, construcțiile pleonastice și unitățile frazeologice comparative;

✓ la nivelul *l e x e m a t i c* intensitatea este exteriorizată prin adverbele intensificatoare, adjectivele cu valoare similară, grupurile sinonimice de verbe;

✓ la nivelul *m o r f e m a t i c* mijloacele morfologice includ gradele de comparație ale adjectivelor și adverbilor, îmbinările de tipul *more* + substantiv, auxiliarul *do*, aspectul continuu cu caracter emfatic, prefixele și sufixele;

✓ la nivelul *g r a f i c* categoria vizată este exteriorizată prin intermediul mijloacelor grafice (evidențierea grafică, scrierea cu majuscule, scrierea cu cratimă, divizarea în silabe);

✓ la nivelul *s u p r a s e g m e n t a l* intensitatea este reprezentată de tonurile ascendent și descendent, vocea tare, tempoul lent sau accelerat, diapazonul vocii, accentul logic, pauza în vorbire.

Conchidem că intensitatea poate fi redată prin diferite mijloace lingvistice, care fac parte din toate compartimentele limbii – fonetica, morfologia, lexicologia și sintaxa, mijloacele gramaticale îmbinându-se cu cele lexicale. În afară de mijloacele lexico-gramaticale, intensificarea înglobează și mijloace suprasegmentale.

Intensitatea presupune existența unui sistem de opoziții, acestea actualizându-se formal prin intermediul gradelor de comparație ale adjectivelor și ale adverbilor, cu ajutorul auxiliarului *do* și prin aspectul continuu substituindu-l pe cel simplu. Vom ilustra cele remarcate prin câteva exemple:

1. *I do believe I've cornered the cushiest, plushiest job in the Div.* (A.Myrer. *The Last Convertible*)

2. *"You're not boring us," Kay protested. "Is he, Carole?"*

"Not me," Carole Rivers said; she glanced nervously around. "I'm loving it". (A.Myrer. *The Last Convertible*)

În domeniul sintaxei intensitatea își găsește expresie într-un sistem de opoziții pur formal, descris de cercetătoarea O.M. Barsova în una din lucrările sale [6, p.65-74].

Sunt elocvente exemplele de mai jos:

1a. *Nick is a beggar.*

1b. *Always a stubborn beggar, Nick.* (J.Galsworthy. *The Silver Spoon*)

2a. *I was lucky.*

2b. *I listened to her, smiling, and thought how lucky I was, how fantastically lucky.* (A.Myrer. *The Last Convertible*)

Dezvoltând concepția savantei O.M. Barsova, vom examina varianta „b” din fiecare pereche de propoziții ce denotă o vădită nuanță emoțională și un conținut semantic intensificat. Din punct de vedere formal, intensitatea este dezvăluită prin structura „nume predicativ – subiect”, opusă structurii „normale” a propoziției (1); în opoziția dintre topica „neutră” și ordinea cuvintelor după schema „pronume interogativ/ adverb – nume predicativ – verb de legătură” (2).

Primele două exemple demonstrează simbioza mijloacelor lexicale și a celor gramaticale, apte a intensifica enunțul: bunăoară, adverbele intensificatoare în ambele exemple și adjectivul cu conținut intensificator în primul exemplu. La mijloacele gramaticale și de ordin lexical se vor adăuga și cele prosodice, reprezentate grafic. Iată câteva exemple:

1. *"How'd you do?"*

"Do? I was brilliant, briiilllliant..." (A.Myrer. *The Last Convertible*)

2. *What a ter-ri-fi-cal-ly nice smile she had!* (J.J. Salinger. *Catcher in the Rye*)

În primul exemplu pronunțarea târâgănată a cuvântului evidențiat demonstrează intensificarea la nivel fonetic, pe când în al doilea exemplu structura propoziției exclamative indică intensificarea trăsăturii corespun-

zătoare. Cuvântul evidențiat este pronunțat ca o unitate separată din punctul de vedere al intonației, fenomen redat grafic prin intermediul cratimelor.

Sistemul de opoziții la nivelul fonematic, morfematic și sintaxematic are un caracter formal. Vorbind despre mijloacele de ordin lexical menite să redea intensitatea, nu putem limita toată diversitatea de manifestări la opoziții formale. Însă, și în situația dată mijloacele privite în ansamblu demonstrează un anumit sistem, o paradigmă, ai cărei membri sunt uniți de un sens comun, deosebindu-se, concomitent, prin semnificații suplimentare, care denotă un grad diferit de intensitate.

Pentru a ilustra cele spuse mai sus, vom examina următorul grup sinonimic de verbe care exprimă ideea de „a vorbi”: *to say – to hiss – to snap – to rap out – to bellow – to bark (at) – to storm – to roar – to thunder – to explode*.

Gradul diferit al însușirii este dezvăluit de sensul verbului. Fiecare membru al acestui grup sinonimic are un sem comun, deosebindu-se printr-o nuanță adăugătoare. Spre a determina gradul de intensitate, apelăm la analiza semică: confruntând conținutul semantic al fiecărui membru al grupului sinonimic, elucidăm semul comun și, făcând abstracție de noțiunea de gradualitate, constatăm intensificarea conținutului semantic al verbului în cauză.

Situația semnalată poate fi observată analizând adjectivele și participiile cu caracter intensificator în funcție de atribut. Să comparăm următoarele exemple: *prostration – complete prostration, respect – utmost respect, fortune – immense fortune*.

Membrul nemarcat (în cazul nostru, substantivul) reprezintă nivelul obișnuit al intensității, fiind un punct de referință pentru cel marcat. Cel din urmă (îmbinarea de cuvinte), grație adjectivului ce-l conține, dezvăluie gradul maxim al proprietății. În cazul dat menționăm opoziția binară, legată nemijlocit de noțiunea de gradualitate și măsură.

În concluzie, ținem să subliniem că intensitatea e realizată nu doar prin mijloace gramaticale, dar și cu ajutorul celor fonetice, lexicale, lexico-gramaticale. Confruntarea formelor categoriale nu se reduce doar la sistemul opozițiilor gramaticale: în aceeași măsură, ele includ și modalități fonetice și lexico-semantice.

Bibliografie:

1. CHARADEAU, P. *Grammaire du senset de l'expression*. Paris, 1992.
2. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Iași: Institutul European, 1999.
3. *Gramatica uzuală a limbii române* / Coordonator COTELNIC, T. Chișinău, 2000.
4. QUIRK, R., GREENBAUM, S.A. *University Grammar of English*. Longman, 1973.
5. WENDLAND, E.R. *Prophetic Rhetoric: Case Studies in Text Analysis and Translation*. Xulon Press, 2009.
6. БАРСОВА, О.М. Основные проблемы трансформационного синтаксиса (на материале современного русского языка). В: *Вопросы языкознания*, 1956, №4.
7. БОНДАРКО, А.В. *Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии*. Ленинград, 1983.
8. БОРЕЗ, В.Н. Об актуальности разработки категориального аппарата исторических наук. В: *Категории исторических наук*. Ленинград, 1988.
9. ЕСПЕРСЕН, О. *Философия грамматики*. Москва, 1958.
10. СПИРКИН, А.Г. *Происхождение сознания*. Москва, 1960.

Prezentat la 21.01.2013